

**ABORDAREA CREȘTERII ECONOMICE SUSTENABILE PRIN PRISMA
CONCEPTULUI DE POTENȚIAL ECONOMIC**

Tatiana Bucos, doctor în științe economice, ASEM

Accentuarea importanței conceptului de dezvoltare economică sustenabilă în teoria și practica economică, determină necesitatea orientării cercetărilor științifice către identificarea condițiilor socio-economice, capabile să asigure acest gen de dezvoltare. Cercetările asupra posibilităților de atingere a dezvoltării economice sustenabile devin extrem de importante pentru țările mici, cu o economie deschisă, precum este și Republica Moldova. Pentru a determina ansele acestor țări de a ajunge la o creștere economică sustenabilă este necesară redirecționarea cercetării de la abordarea perspectivelor de dezvoltare a țării prin prisma contabilizării resurselor economice, către abordarea prin prisma potențialului economic național. În articol sunt aduse argumente în favoarea integrării categoriei potențial economic în conceptul de dezvoltare economică sustenabilă. În definiția propusă se pun accentuate atât pe necesitatea abordării sistemice a potențialului economic național cât și pe importanța mediului socio-economic în care se realizează valorificarea acestuia.

Cuvinte cheie: știință economică fundamentală, potențial economic, dezvoltare sustenabilă, resurse economice.

Emphasizing the importance of the concept of sustainable economic development in economic theory and practice, determined the need to orient scientific research to identify socio-economic conditions that would be able to provide this kind of development. Researching of the possibilities of achieving sustainable economic development is crucial for small open economies, as Republic of Moldova. To determine the chances of these countries to reach sustainable economic growth is necessary that fundamental research be directed to approach economic potential. The author argues the need to integrate the category "economic potential" in the concept of sustainable economic development. The proposed definition emphasizes the need for a systemic approach to the category national economic potential. At the same time, the definition emphasizes the importance of the quality of social and economic environment in which national economic potential is exploited.

Key words: fundamental research, economic potential, sustainable development, economic resources.

Atât fenomenul globalizării, cât și accentuarea în mediile științifice și politice a atenției față de conceptul de dezvoltare sustenabilă, impun necesitatea reevaluării direcțiilor prioritare de cercetare în cadrul științei economice fundamentale. Pornind de la esența conceptului de dezvoltare sustenabilă, problema cuantificării capacităților de dezvoltare ale sistemelor economice pretinde să devină una dintre direcțiile prioritare ale cercetărilor fundamentale, simpla estimare a rezultatelor funcționării acestora prin intermediul indicatorilor macroeconomici, având un caracter static, parțial depășit de cerințele noilor realități.

Aprofundarea proceselor de globalizare face ca analizele orientate către identificarea condițiilor necesare dezvoltării sustenabile să fie redirecționate spre estimarea avantajelor competitive ale sistemelor economice, care la rândul său, au o dependență funcțională atât de potențialul economic disponibil cât și de capacitatea sistemului de a valorifica acest potențial. În această linie de idei, una dintre problemele importante ale științei economice devine abordarea capacității sistemului economic de a și forma un potențial economic competitiv, capabil să-i asigure o dezvoltare sustenabilă.

Chiar dacă potențialul economic îi revine funcția cheie în constituirea și funcționarea sistemelor economice, teoria economică contemporană acordă atenție redusă acestei categorii economice, practic ignorându-se importanța potențialului economic în dezvoltarea economiilor naționale. Teoria economică neoclasică, ce domină atât cercetările științifice cât și didactica disciplinelor economice începând cu sfârșitul secolului XIX, tratează potențialul economic într-o manieră indirectă, aceasta realizându-se prin intermediul conceptului de resurse economice asociate cu axioma limitării în raport cu nevoile crescânde.

Construcțiile teoretice fundamentate pe metodologia neoclasică au ca obiectiv identificarea modului de luarea a deciziilor de către subiecții raționali în vederea atingerii echilibrului economic, utilizând resurse economice limitate. În acest context putem constata că teoria economică neoclasică tratează resursele economice drept factor exogen în dezvoltarea sistemului economic, investigațiile teoretice fiind orientate către analiza gradului de eficiență a utilizării resurselor disponibile sau elaborarea modelelor teoretice ce ar explica deciziile subiecților economici în raport cu repartizarea și utilizarea resurselor limitate, pe când calitatea, condițiile de formare și extinderea potențialului economic fiind înafara acestor investigații. Rezultatele investigațiilor neoclasică sunt redată în teoria microeconomică prin frontiera posibilităților de producție în caseta contractelor a lui Edgeworth, în analizele macroeconomice regându-se în conceptele de avuție națională și PIB potențial.

Atât frontiera posibilităților de producție cât și caseta Edgeworth oferă posibilitatea de cuantificare a setului de oportunități de producție ce decurg din resursele economice existente la un moment dat într-un sistem economic, respectiv presupun realizarea unei analize de optimizare a utilizării resurselor în condiții statice (figura 1).

Conform modelelor reprezentate, mecanismele interne ale sistemului economic fac posibil dezvoltarea atât timp cât are loc utilizarea ineficientă sau parțială a resurselor, în condițiile de optim dezvoltarea sistemului devenind imposibilă. Oportunitatea de dezvoltare a sistemului economic apare doar în condițiile atragerii de resurse suplimentare, ele la rândul său, având un caracter limitat, vor impune sistemului economic următoarea limită în dezvoltare.

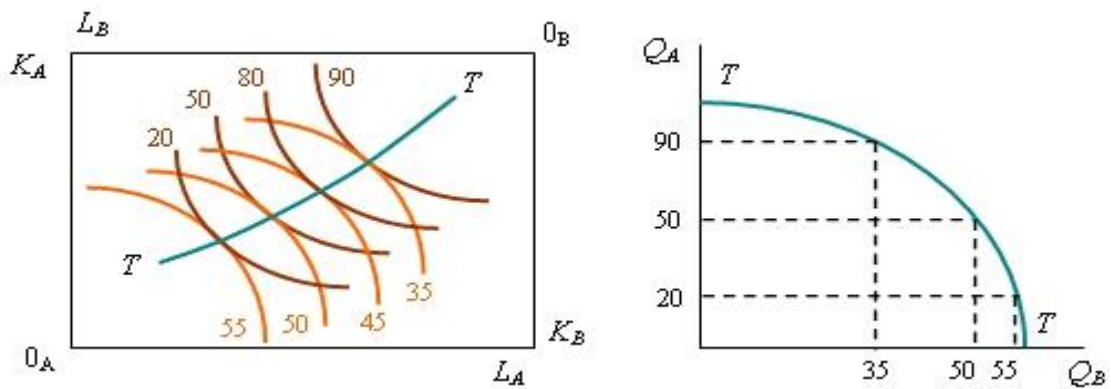

Figura 1. Abordarea posibilă a dezvoltării sistemului economic prin prisma casetei Edgeworth și a frontierei posibilităților de producție

O astfel de abordare a resurselor economice este nejustificată atât din perspectiva teoriei economice, inclusiv a celei neoclasică, cât și a realităților economice. Chiar dacă această construcție teoretică poate fi justificată în analizele microeconomice, echilibrul corespunzând principiului de maximizare al beneficiilor subiecților economici din utilizarea resurselor disponibile, transferarea acestui principiu la nivel macroeconomic, prin aplicarea metodei de agregare, face imposibilă explicarea incapacității sistemelor macroeconomice de a antrena totalitatea resurselor disponibile.

Analizele empirice realizate asupra țărilor dezvoltate demonstrează confruntarea sistemului economic cu existența unui exces de resurse, PIB-ul potențial depășind dimensiunile celui efectiv în condițiile insuficienței cererii agregate, a ritmului lent de creștere a veniturilor populației. Respectiv, amploarea dimensiunilor de atragere în producție a resurselor economice derivă din alte circumstanțe decât dimensiunile activității economice caracteristice unui sistem economic. Realitatea economică demonstrează tendința de eliminare parțială din procesele productive ale unei părți a resurselor economice, astfel, pe parcursul secolului XX are loc eliminarea a unei părți a resurselor umane și funciare din procesele economice, ceea ce înseamnă că axioma limitării poate fi acceptată doar în raport cu dimensiunile ecologice și geografice ale resurselor economice.

În același timp, axioma limitării resurselor este una totalmente greșită în raport cu progresul tehnico-științific, care este tratat drept una dintre determinantele cheie în modelele de creștere economică, elaborate pe parcursul celei de-a doua jumătăți a secolului XX. În raport cu acest tip de resurse economice se atestă tendința de amplificare a ritmului de dezvoltare tehnico-științific grație utilizării rezultatelor progresului tehnico-științific, acest tip de resurse caracterizându-se prin capacitatea de autoîntreținere sau autoperpetuare.

Capacitatea parțială de explicare a esenței fenomenelor economice prin prisma axiomei limitării resurselor este demonstrată și de conceptul abaterii PIB-ului efectiv de la cel potențial (output gap), formulat în baza principiilor keynesiene de interpretare a realității economice. Semnificația teoretică și practică a conceptului **output gap** constă atât în identificarea rezervelor de creștere a PIB-ului, existente la un moment dat în economia unei țări, cât și a proiectării politicilor macroeconomice ce ar asigura valorificarea acestora.

Output gap-ul (decalajul PIB) reprezintă abaterea procentuală a PIB-ului efectiv de la valoarea sa potențială, calculat prin formula $Output\ gap = \frac{PIB_{efectiv} - PIB_{potențial}}{PIB_{potențial}} \times 100$. Conform acestui concept, în cazul utilizării incomplete a resurselor economice, rezultatele efective ale activității economice se află sub nivelul său potențial (decalajul PIB având o valoare sub zero), iar expansiunea economică devine posibilă în cazul în care se reușește atragerea în circuitul economic a resurselor neutilizate, pe când supraestimarea resurselor economice (exprimat prin decalaj PIB cu valoare mai mare de zero) în timp va determina demararea proceselor recesioniste. În acest caz, obiectivul al investigațiilor științifice devine identificarea circumstanțelor ce ar asigura utilizarea echilibrată a resurselor economice, astfel formându-se condiții favorabile în atingerea unei creșteri economice durabile. Obiectivul dat devine dificil de atins în condițiile acceptării axiomei limitării resurselor, or existența unor resurse economice, nevalorificate chiar și pe durata creșterii economice, demonstrează caracterul de abundență relativă a resurselor economice, care este determinat de existența unor dezechilibre structurale în cadrul resurselor economice agregate.

Reieșind din cele relatate mai sus, abordarea oportunităților de dezvoltare ale unei economii printr-o simplă inventariere a resurselor economice devine una ineficientă, problema constând, de fapt, în identificarea parametrilor interni ai sistemului economic ce ar asigura absorbția acestor resurse. Depășirea acestor contradicții teoretice poate avea loc prin aplicarea categoriei de **potențial economic**, care include în sine nu doar resursele sau componenta cantitativă ce asigură dezvoltarea unui sistem economic dar și dimensiunile interne, calitative ce îi vor asigura dezvoltarea durabilă. Dacă sub aspect cantitativ resurselor economice le sunt caracteristice anumite limite, dimensiunea calitativă a acestora este una nelimitată.

Categoria de potențialul economic poate fi tratată drept una dintre categoriile fundamentale ale teoriei economice, care determină starea și oportunitățile de dezvoltare ale sistemelor economice de diferit nivel (întreprindere, regiune, economie națională), fiind, la rândul său, un rezultat al dezvoltării sistemelor date.

În pofida importanței ce-i revine, categoria potențial economic este abordată doar tangențial în literatura de specialitate. Chiar și în lipsa unor cercetări profunde asupra potențialului economic, pot fi totuși identificate unele

concepții teoretice care permit conceptualizarea acestuia (vezi tabelul).

Conceptul teoretic	Implicarea în conceptualizarea potențialului economic
Avu național (abordarea lui A. Smith)	Introducerea în discursul științific a: ✓ corelației rezultatelor activității economice cu resursele economice disponibile; ✓ problemei valorificării resurselor economice.
Avu național (abordarea statistică)	Elaborarea metodologiei de cuantificare a potențialului de creștere economică sustenabilă. Includerea în factorii de creștere sustenabilă a activelor intangibile.
PIB potențial	Corelarea indicatorilor macroeconomici cu potențialul economic disponibil. Includerea în potențialul economic a unor variabile care nu participă nemijlocit în producție.
Formele productive naționale	Includerea în potențialul economic a factorilor politici și instituționali. Accentuarea rolului educației în valorificarea potențialului economic.
Potențialul economic	Formularea definițiilor și orientarea cercetărilor către analiza structurii potențialului economic prin prisma indicatorilor cantitativ-calitativi.
Potențialul uman	Elaborarea principiilor metodologice de analiză a potențialului economic.

Fundamentele metodologice, formate în baza conceptelor prezentate în tabel, permit formularea unei definiții complexe a categoriei „potențial economic”. Astfel, **potențialul economic este un sistem complex de capacități reliefate și/sau nevalorificate ale resurselor aflate la dispoziția unei națiuni, care exprimă nivelul și posibilitățile de dezvoltare ale economiei, în funcție de structura internă a sistemului și a parametrilor mediului social-economic.**

Definiția propusă scoate în evidență caracterul sistemic al potențialului economic, capabil de a genera noi capacități (acestea fiind voalate, nevalorificate), în rezultatul integrării componentelor sale. Abilitatea sistemului de a genera noi capacități este corelată cu gradul de convergență cantitativă și calitativă a componentelor potențialului economic. În același timp, definiția accentuează importanța structurii interne a potențialului economic, demonstrând inutilitatea încercărilor de estimare a potențialului economic axate pe o simplă contabilizare a resurselor economice.

Un alt aspect important, care derivă din definiția propusă, este corelarea potențialului economic cu mediul social-economic pe fundalul căruia are loc atât formarea elementelor constitutive cât și valorificarea potențialului. Mediul social-economic formează cadrul de actualizare a capacităților componentelor potențialului economic, astfel asigurând condițiile de valorificare ale acestuia.

Potențialul economic poate fi abordat și ca o caracteristică generalizată a nivelului de dezvoltare economică, transformându-se în categoria economică care integrează atât resursele cât și rezultatele economice. Caracterul integrant al acestei categorii impune necesitatea aprecierii potențialului economic prin intermediul realizării unei analize complexe, ce presupune parcurgerea a câtorva trepte, aflate în relație de consecutivitate (figura 2):

Figura 2. Nivele de analiză ale potențialului economic național

Conform figurii 2, estimarea rezultatelor potențiale din utilizarea resurselor disponibile nu pot fi axate pe o simplă

contabilizare a resurselor economice disponibile, capacitatea productiv a acestora fiind în funcție de corelațiile interne ale sistemului cât și de abilitatea mediului social-economic de a mobiliza în activitatea economică resursele date. Analiza potențialului economic, conform etapelor propuse, face posibil realizarea unei corelații dintre potențialul existent la un moment dat într-o economie și rezultatele finale ale activității economice, studiile realizate anterior axându-se, de obicei, doar pe una dintre aceste două variabile.

Algoritmul propus în vederea analizei potențialului economic pornește de la investigațiile asupra componentelor potențialului economic, privite prin prisma parametrilor cantitativ-calitativi, etapele următoare ale analizei având ca obiectiv identificarea modului de integrare a fiecărui element în circuitul economic. Analiza funcțională asupra componentelor potențialului economic permite identificarea importanței fiecărei componente în obținerea rezultatului final, a parametrilor necesari componentelor potențialului în conformitate cu modul de producție caracteristic perioadei date de timp. De asemenea, la această etapă va fi identificată componenta potențialului economic ce determină amploarea implicării întregului potențial economic în activitatea economică. Cea de-a treia etapă presupune cercetarea gradului de convergență a componentelor potențialului economic în cadrul sistemului, ceea ce va determina în cele din urmă rezultatul activității economice. Divergențele cu caracter cantitativ din structura potențialului economic vor determina excluderea unor resurse din circuitul economic, pe când divergențele calitative vor determina obținerea unor rezultate economice mai scumpe în comparație cu potențialul resurselor antrenate în producție, ambele situații presupunând pierderea unei părți a rezultatului potențial. De asemenea, la această etapă devine necesară identificarea gradului de convergență a potențialului economic cu obiectivele dezvoltării social-economice, acestea din urmă, formând fundamentul politicilor elaborate de către guverne, vor influența amploarea valorificării potențialului economic, atât sub aspectul absorbției resurselor existente în circuitul economic cât și sub aspectul constituirii caracteristicilor calitative și structurale ale acestora. Etapa finală în analiza potențialului economic presupune identificarea modalităților de influență ale mediului social-economic asupra structurii potențialului economic, elementele structurale ale acestuia fiind caracterizate de grade diferite de elasticitate în raport cu factorii de mediu. Tot aici urmează a determina direcțiile de influență ale mediului social-economic asupra gradului de atragere a componentelor constitutive ale potențialului în circuitul economic.

Recomandarea acestui algoritm de analiză a potențialului economic este fundamentată pe două raționamente esențiale: 1) caracterul reproductibil al potențialului economic; 2) caracterul volatil al componentelor potențialului economic. Supunerea componentelor potențialului economic procesului de reproducție impune orientarea cercetărilor științifice către investigarea mediului ce imprimă caracteristicile calitative și structurale potențialului economic. La rândul său caracteristica de volatilitate, face necesară direcționarea cercetărilor către determinanțele atragerii în activitatea economică a potențialului posedat la un moment dat de către o națiune. În această linie de idei, în vederea optimizării cercetărilor asupra potențialului economic, este oportun în alegerea proceselor caracteristice mecanismului de transformarea a potențialului în rezultate ale activității economice.

Un alt aspect important în analiza potențialului economic național se referă la capacitatea sistemului economic de a atrage și utiliza potențialul disponibil. Pentru a găsi răspunsul la întrebarea dată este nevoie de a înțelege cum are loc transformarea resurselor în rezultate ale activității economice. Astfel, transformarea potențialului economic în bunuri și servicii, iar în cele din urmă în PIB, se realizează în cadrul unui ciclu, structurat în două etape: 1) etapa de imprimare resurselor economice a caracteristicilor cantitativ-calitative, desfășurată la nivel macroeconomic; 2) etapa atragerii resurselor economice în producție, produsă la nivel microeconomic (figura 3).

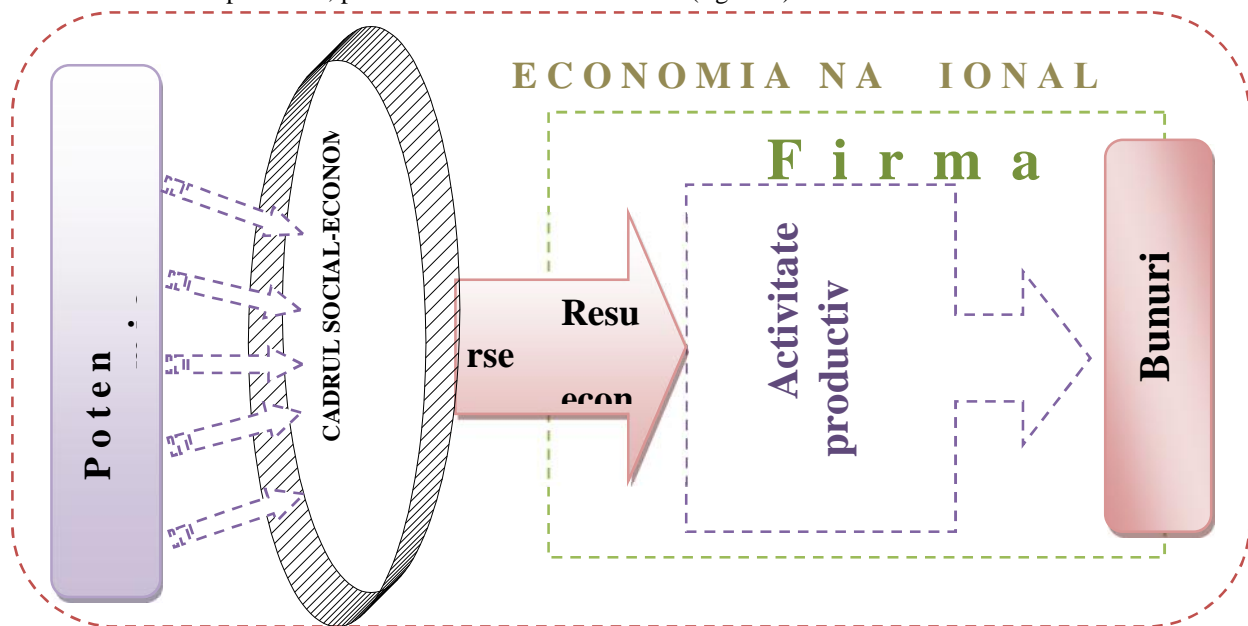

Figura 3. Mecanismul de valorificare a potențialului economic în bunuri și servicii

Structurarea în etape a mecanismului de valorificare a potențialului economic permite explicarea divergențelor conceptuale în abordarea potențialului economic de pe pozițiile firmei în comparație cu abordarea din perspectiva întregii

economii. Abordarea la nivel de firm are loc prin prisma parametrilor cantitativ-calitativi care evidențiază abilitățile productive ale resurselor achiziționate de către firm, reieșind din capacitățile sale financiare, manageriale etc. La nivel macroeconomic, potențialul este abordat prin intermediul abilităților de transformare a averii posedate de către o națiune (care s-a constituit istoric ca rezultat al fenomenelor demografice, economice, sociale etc.) în resurse utile procesului productiv. Procesele desfășurate la nivel de fiecare etapă în valorificarea potențialului economic se află în relații de intercondiționare, fiecare etapă aducându-și aportul la obținerea rezultatelor macroeconomice finale.

Similar producției, potențialul economic al firmei este supus unei evoluții ciclice în care caracteristicile potențialului, implicat la fiecare etapă a ciclului de reproducție, va determina, în cele din urmă, extinderea sau restrângerea activității firmei (figura 4):

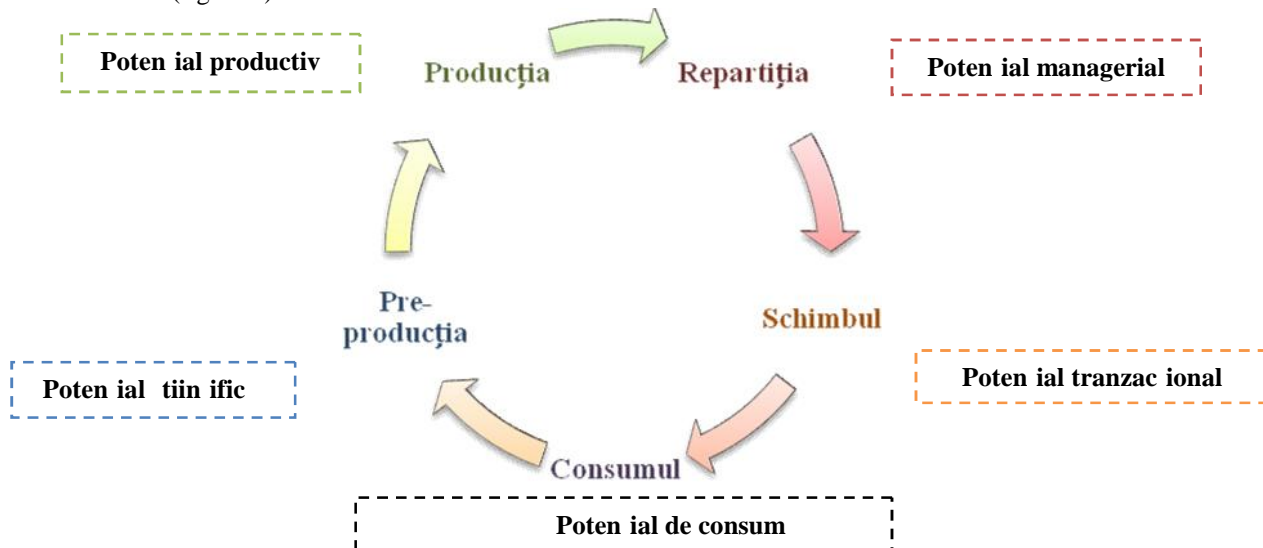

Figura 4. Valorificarea potențialului economic la nivel microeconomic, [5, p.13]

Conform figurii 4, capacitatea firmei de a atrage resurse din exterior este subordonată caracterului sistemic al potențialului economic. În aceste condiții, valorificarea potențialului economic la nivel de firm este subordonată abilităților și gradului de convergență atât ale elementelor constitutive ale întregului sistem de resurse economice, cât și a caracteristicilor cu care este înzestrată componenta umană. Unitatea dialectică a elementelor funcționale ale potențialului economic demonstrează incapacitatea unei valorificări complete a potențialului uman în absența măcar a unuia dintre componentele ciclului de reproducție sau a divergențelor în materie de calitate și structură acestora. Pornind de la importanța factorului uman în sistemul de resurse economice, concluziile sunt: capacitățile de reproducție la nivel de firm sunt subordonate capacităților productive, manageriale, inovative, antreprenoriale aferente componentei umane atrase de pe piața resurselor și a potențialului de consum caracteristic pieței de desfacere. Modelele comportamentale ale factorului uman caracteristice acestor două piețe vor determina deciziile firmelor de a extinde (sau restrânge) producția, astfel, determinând gradul de atragere în activitatea economică a resurselor economice. La rândul său, comportamentul factorului uman pe aceste piețe va fi subordonat mediului social-economic care va promova anumite modele comportamentale, astfel capacitățile productive și de consum ale factorului uman formându-se sub presiunea mediului social-economic.

La nivel microeconomic interesul personal, pe care se construiește întreaga activitate a firmei, conține calitatea de catalizator în materie de optimizare a structurii și valorificare a potențialului economic disponibil. Însă la nivel macroeconomic, același interes personal va determina eliminarea din producție a unei părți a potențialului economic. În această linie de idei, considerăm abordarea potențialului economic prin prisma cuantumului de resurse economice, la nivel național, drept parțial și ineficient, volumul producției naționale fiind în funcție de capacitatea cadrului social-economic de a transforma potențialul disponibil într-un sistem de resurse economice, parametrii cantitativi, structurali și calitativi ai căroră vor corespunde obiectivelor de optimizare următoare de către firme. În aceste condiții, analizele macroeconomice urmează să fie orientate nu atât spre cuantificarea parametrilor cantitativ-calitativi ai resurselor economice, acestea din urmă fiind de fapt un rezultat al etapei macroeconomice de valorificare a potențialului economic, cât spre cercetarea dimensiunilor de influență a cadrului social-economic asupra parametrilor sistemului de resurse economice.

Filtrul social-economic ce imprimă caracteristici cantitativ-calitative sistemului de resurse economice este constituit dintr-o diversitate de componente precum instituțiile politice, legislația, în special cea cu referire la proprietate, tradițiile, educația, mediul cultural, structurile pieței, mediul tehnologic, societatea civilă etc., care diferă după modul de influență asupra potențialului economic și după gradul de mobilitate ale acestora. Astfel, tradițiile, structurile pieței, mediul cultural, fiind caracterizate de un grad înalt de conservatism, sunt implicate în același cadru cu mediul tehnologic și politic, caracterizate printr-un grad avansat de mobilitate. În astfel de condiții, menținerea de echilibru a cadrului de valorificare a potențialului economic revine educației care va exercita, în plus, și funcția de asigurare a convergenței sistemului de resurse economice cu exigențele modului de producție.

Concluzii

1. Capacitatea economiilor naționale de a implementa modelul de dezvoltare economică sustenabilă este

dependent de potențialul economic pe care îl posedă.

2. Deoarece transformarea potențialului economic național în bunuri și servicii are loc prin intermediul activității economice desfășurate de către firme, amploarea atragerii resurselor în activitatea economică este subordonată gradului de corespundere a dimensiunilor cantitative, calitative și structurale ale sistemului de resurse obiectivelor urmărite de către firme.

3. Capacitățile de dezvoltare ale economiilor naționale sunt dependente de parametrii filtrului social-economic implicat în imprimarea dimensiunilor cantitative, calitative și structurale ale potențialului economic național.

BIBLIOGRAFIE

1. Expanding the Measure of Wealth: Indicators of Environmentally Sustainable Development. Washington: World Bank, 1997, 110 p.
2. Kunte A., Hamilton K., Dixon J., Estimating National Wealth: Methodology and Results. În: The World Bank, Environmental economics series. Paper 57, 1998, 44 p.
3. Measuring sustainable development. Report of the Joint OECD/Eurostat Working Group on Statistics for Sustainable Development. UN, New York and Geneva, 2008, 427 p.
4. .
:
2009, 253 .
5. .
:
2010. Disponibil: <http://www.dslib.net> .